

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

กรอบแนวความคิดในการพัฒนาพรรคการเมืองให้มีความเข้มแข็ง

ความสำคัญของพรรคการเมืองในระบบประชาธิปไตย

พรรคการเมืองเป็นสิ่งจำเป็นอันจะขาดเสียมิได้ในการปกครองระบอบประชาธิปไตย ทั้งนี้ เพราะพรรคการเมืองเป็นสถาบันทางการเมืองของประชาชนในการแสดงออกของการมีส่วนร่วมในการปกครองในฐานะ “เจ้าของประเทศ” ในรูปรัฐบาลแบบรัฐสภาหรือแบบคณะรัฐมนตรี (parliamentary or cabinet form of government) นั้น พรรคการเมืองจะทำหน้าที่ในการบริหารประเทศโดยตรง โดยการคัดสรรเจ้าหน้าที่ของพรรคไปดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรี ตลอดจนตำแหน่งการเมืองอื่นๆ อีกเป็นจำนวนมาก ระบบรัฐบาลแบบรัฐสภาหรือแบบคณะรัฐมนตรีอาจเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “รัฐบาลแห่งพรรคการเมือง” (party government) ระบบรัฐบาลแห่งพรรคการเมืองจึงหมายถึงการที่ระบบพรรคการเมืองมีความเข้มแข็งและทำหน้าที่ในการคัดสรรสมาชิกของพรรคลงสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในการเลือกตั้งทั่วไป ถ้าผลการเลือกตั้งทั่วไปปรากฏว่า พรรคการเมืองใดมีจำนวนสมาชิกของพรรคได้รับที่นั่งในสภาผู้แทนราษฎรเกินกว่าครึ่งหนึ่งของจำนวนที่นั่งทั้งหมดในสภาผู้แทนราษฎร พรรคการเมืองนั้นก็จะได้รับการแต่งตั้งจากประมุขของประเทศให้เข้าบริหารประเทศ โดยผู้นำหรือหัวหน้าพรรคการเมืองนั้นจะดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี และสมาชิกชั้นนำของพรรคการเมืองนั้นก็จะดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีต่าง ๆ ประกอบกันเป็นคณะรัฐมนตรีเพื่อทำหน้าที่บริหารประเทศ ระบบรัฐบาลแบบนี้จึงอาจเรียกว่า “รัฐบาลแบบคณะรัฐมนตรี” แต่ถ้าพิจารณาตามหลักการที่ว่ารัฐบาลจะต้องบริหารประเทศภายใต้การไว้วางใจของรัฐสภาและรัฐบาลก็เป็นส่วนแยกของรัฐสภา เพราะมีแหล่งกำเนิดจากการเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแล้ว เราก็อาจเรียกว่า “รัฐบาลแบบรัฐสภา” ก็ได้ แต่ถ้าพิจารณาว่าการตั้งรัฐบาลเกิดจากพรรคการเมืองที่มีจำนวนที่นั่งในสภาผู้แทนราษฎรมากกว่าครึ่งหนึ่งของจำนวนที่นั่งทั้งหมดในสภาผู้แทนราษฎร และเจ้าหน้าที่ของพรรคการเมืองได้รับการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งในคณะรัฐมนตรีแล้ว เราก็อาจเรียกว่า “รัฐบาลแห่งพรรคการเมือง” ได้ ประเทศที่เป็นแม่แบบของรูปรัฐบาลแห่งพรรคการเมืองได้แก่สหราชอาณาจักร ซึ่งเป็นประเทศที่มีการปกครองระบอบประชาธิปไตยที่เก่าแก่ซึ่งมีวิวัฒนาการมาตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ 12

บทบาทและหน้าที่พรรคการเมืองในการปกครองระบอบประชาธิปไตย

1. บทบาทและหน้าที่ในการให้ความรู้ทางการเมืองแก่ประชาชน

พรรคการเมืองมีปรัชญา ความเชื่อ อุดมการณ์ อุดมคติ หลักการ และวิธีการของพรรค ในการแก้ปัญหาและความต้องการของประชาชนให้ประสบความสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพและ ประสิทธิผลตามแผนนโยบายของพรรคได้ ดังนั้น พรรคการเมืองจะทำหน้าที่ให้ความรู้ทางการเมืองแก่ประชาชน ตามแนวทางของพรรคการเมืองของตน ซึ่งเชื่อว่าจะเป็นนโยบายในการแก้ปัญหาของประเทศชาติ และประชาชน ได้ดีที่สุด เพื่อให้ประชาชนผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งได้เลือกพรรคการเมืองของตน ดังนั้น การมีพรรคการเมืองหลายพรรคย่อมทำให้ประชาชนมีทางเลือกหลายทางซึ่งเขาเชื่อว่าพรรคการเมืองที่เขา มีความนิยมเชื่อถือจะทำให้เขาได้รับประโยชน์อย่างแท้จริง

2. บทบาทและหน้าที่ในการสรรหาบุคคลมาเป็นสมาชิกพรรคการเมือง และการคัดสรร ตัวแทนของพรรคการเมืองเพื่อลงสมัครรับเลือกตั้งและดำรงตำแหน่งทางการเมือง

พรรคการเมืองย่อมมีฐานที่เกิดจากจำนวนสมาชิกที่มีจำนวนมากเพียงพอที่จะทำให้ พรรคการเมืองมีความเข้มแข็งโดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มผลประโยชน์ (Interest group) ต่างๆ ไม่ว่าจะเป็น กลุ่มผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ (อาทิ สหภาพแรงงาน หอการค้า สภาอุตสาหกรรม สมาคม ธนาคาร สมาคมเกษตรกร สมาคมชาวประมง ฯลฯ) กลุ่มผลประโยชน์ทางสังคม (อาทิ สมาคม ทางศาสนา สมาคมนันทนาการ สมาคมการกีฬา สมาคมสถาบันการศึกษา สมาคมผู้ด้อยโอกาส กลุ่มสตรี เด็ก และเยาวชน ฯลฯ) และกลุ่มผลประโยชน์ทางการเมือง (อาทิ สมาคมประชาธิปไตย สมาคมผู้ต่อต้านเผด็จการ ชมรมศาสนาเพื่อการเมืองที่มีคุณธรรม ฯลฯ)

การที่พรรคการเมืองจะมีความเข้มแข็งขึ้นอยู่กับการสรรหาบุคคลที่มีคุณภาพ เข้ามาเป็นสมาชิกพรรคการเมืองมากกว่าปริมาณ ในสหราชอาณาจักร พรรคแรงงาน (Labour Party) ซึ่งเป็นพรรครัฐบาลมีจำนวนสมาชิกในปี ค.ศ. 1997 เพียง 405,000 คน และพรรคอนุรักษนิยม (Conservative Party) ซึ่งเป็นพรรคฝ่ายค้านที่สำคัญมีจำนวนสมาชิกเพียง 400,000 คน สำหรับ กลุ่มพรรคเสรีนิยม ซึ่งประกอบด้วยพรรคสังคมนิยมประชาธิปไตย (Social Democratic Party) และพรรคเสรีประชาธิปไตย (Liberal Democratic Party) มีจำนวนสมาชิกรวมกันเพียง 100,000 คน ถึงแม้ในปี ค.ศ. 1979 ซึ่งพรรคอนุรักษนิยมภายใต้การนำของ นางมาร์กาเรต แททเชอร์ เป็นนายกรัฐมนตรี พรรคอนุรักษนิยมก็มีจำนวนสมาชิกเพียง 1,350,000 คน และพรรคแรงงานซึ่งเป็นพรรคฝ่ายค้าน ก็มีจำนวนสมาชิกเพียง 666,091 คน เท่านั้น (ปริษา หงส์ไกรเลิศ, 2548, น.13) พรรคการเมือง ในสหราชอาณาจักรให้ความสำคัญกับการเพิ่มจำนวนสมาชิกของพรรคที่เน้นการมีคุณภาพ แต่ ไม่เน้นด้านปริมาณ ส่วนการที่พรรคการเมืองจะได้ที่นั่งข้างมากในสภาผู้แทนราษฎรหรือไม่

ขึ้นอยู่กับประชาชนผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้ง มิได้ขึ้นอยู่กับจำนวนสมาชิกเป็นหลักสำคัญ ถ้าพรรคการเมืองมีจำนวนสมาชิกที่มีคุณภาพมากเพียงพอและสามารถทำหน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพในการชักชวนให้ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งออกเสียงลงคะแนนให้กับพรรคการเมืองของตน ก็ย่อมจะทำให้พรรคการเมืองนั้นได้มีโอกาสจัดตั้งรัฐบาลได้

3. บทบาทและหน้าที่ในการระดมสรรพกำลังทางการเมือง

ในการรวบรวมพลังประชาชนผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งให้มาสนับสนุนพรรคการเมืองเพื่อให้มีโอกาสเป็นรัฐบาลได้นั้น พรรคการเมืองจะต้องมีความสัมพันธ์ที่ดีกับประชาชนทั่วไป และกลุ่มผลประโยชน์ต่างๆ เพื่อให้สนับสนุนนโยบายของพรรค ซึ่งเชื่อว่าจะเป็นประโยชน์กับประเทศชาติและประชาชนถ้าพรรคการเมืองของตนได้เป็นรัฐบาล หรือมิฉะนั้นก็เข้าไปทำหน้าที่ในการรักษาผลประโยชน์ของประชาชนในสภาผู้แทนราษฎรในฐานะฝ่ายค้าน เพื่อหาโอกาสที่จะเป็นรัฐบาลต่อไปถ้าพรรคการเมืองนั้นได้รับความนิยมนอกจากประชาชนมากเพียงพอที่จะจัดตั้งรัฐบาล ในการนี้พรรคการเมืองจึงต้องมีเครือข่ายโยงใยติดต่อประสานประโยชน์กับกลุ่มผลประโยชน์ต่าง ๆ และประชาชนผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งทั้งในเมืองและชนบททั่วประเทศในการแสวงหาการสนับสนุนในด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะการสนับสนุนทางการเงิน การประชาสัมพันธ์ การออกเสียงลงคะแนนให้ผู้สมัครของพรรคการเมือง เพื่อให้พรรคการเมืองมีโอกาสได้เป็นรัฐบาล

4. บทบาทและหน้าที่ในการประสานประโยชน์อันเกิดจากความขัดแย้งเพื่อนำไปสู่การตกลงโดยวิถีทางของประชาธิปไตย

ผลประโยชน์ที่เกิดจากความขัดแย้งระหว่างกลุ่มผลประโยชน์ต่าง ๆ อาทิ กลุ่มผู้ใช้แรงงาน กลุ่มนายจ้างหรือผู้ประกอบการ กลุ่มเกษตรกร กลุ่มอุตสาหกรรม กลุ่มพาณิชย์กรรม กลุ่มอาชีพบริการ กลุ่มวิชาชีพอิสระ กลุ่มเจ้าของที่ดิน กลุ่มผู้เช่าที่ดิน ฯลฯ และปัญหาต่าง ๆ ของประชาชน สามารถแก้ปัญหาได้โดยพรรคการเมือง กล่าวคือ พรรคการเมืองจะรวบรวมปัญหาและความต้องการของประชาชนและกลุ่มผลประโยชน์ต่างๆ มาศึกษาถึงสาเหตุและแนวทางในการแก้ปัญหาเพื่อนำไปสู่การตกลงร่วมกันทางการเมืองที่ประชาชนหรือกลุ่มที่มีความคิดเห็นแตกต่างสามารถยอมรับและสามารถตกลงกันได้ จากนั้นก็จะนำไปกำหนดเป็นนโยบายของพรรคการเมือง (Party platform) เพื่อใช้เป็นนโยบายในการหาเสียงเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในการเลือกตั้งทั่วไป ความขัดแย้งอันเกิดจากการต่อรองผลประโยชน์ที่ไม่ลงตัวระหว่างกลุ่มผลประโยชน์ต่างๆ ก็จะสามารถประสานประโยชน์กันได้ ทำให้ลดความรุนแรงที่กลุ่มต่างๆ ที่อาจเผชิญหน้าหรือปะทะกันได้ เมื่อพรรคการเมืองได้เป็นรัฐบาลก็จะไปเสนอการตรากฎหมายหรือปรับปรุงแก้ไขกฎหมายตามนโยบายของพรรคการเมืองที่ได้แถลงต่อสาธารณชนไว้ต่อไป

5. บทบาทและหน้าที่ในการเป็นศูนย์กลางทางการเมืองของสมาชิกพรรคการเมืองและประชาชน

ปัญหาและความต้องการของสมาชิกพรรคการเมืองและประชาชนทั่วไปที่อาจได้รับการแก้ไข และทำให้เกิดผลสำเร็จได้ จากการที่พรรคการเมืองทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางการรับเรื่องราวและร้องทุกข์ พรรคการเมืองจะทำหน้าที่ในการรับฟังข้อมูลต่างๆ จากสมาชิกพรรคการเมืองและประชาชน ถึงแม้ว่าบุคคลใด จะมีได้เป็นสมาชิกของพรรคการเมืองนั้นก็ตาม เจ้าหน้าที่ของพรรคการเมืองจะทำหน้าที่ศึกษา และวิเคราะห์กรณีที่เกิดขึ้น (case worker) เพื่อหาทางช่วยเหลือ ในกรณีที่พรรคการเมืองนั้น เป็นรัฐบาล ก็จะใช้กลไกของรัฐบาลในการแก้ไขปัญหา แต่ในกรณีที่พรรคการเมืองนั้นเป็นฝ่ายค้าน ก็จะต้องทำหน้าที่ตรวจสอบการบริหารงานของรัฐบาลเพื่อให้เกิดผลที่พึงพอใจกับสมาชิก ของพรรคหรือประชาชนผู้ร้องเรียน ดังนั้น พรรคการเมืองจึงต้องมีสาขาพรรคการเมืองที่กระจาย กันอยู่ทั่วประเทศ ในสหราชอาณาจักรและสหรัฐอเมริกา ทุกเขตเลือกตั้งจะมีสาขาพรรคการเมือง ตั้งอยู่อย่างถาวรเพื่อทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางรับฟังปัญหาและความต้องการของประชาชนผู้มีสิทธิ ออกเสียงทั่วไป และกลุ่มผลประโยชน์ต่างๆ ทั้งในเขตเมืองและชนบท

6. บทบาทและหน้าที่ในฐานะฝ่ายค้าน

พรรคการเมืองใดที่ไม่มีที่นั่งในสภาผู้แทนราษฎรเกินกว่าครึ่ง หรือมิได้เข้าร่วมจัดตั้ง รัฐบาลผสม (coalition government) ก็จะทำหน้าที่ฝ่ายค้านในสภาผู้แทนราษฎร เพื่อทำหน้าที่ ในการตรวจสอบการบริหารประเทศของพรรคการเมืองที่เป็นรัฐบาล พรรคฝ่ายค้านจึงได้ชื่อว่าเป็น “ผู้นำฝ่ายค้านของพระมหากษัตริย์” (The monarch’s opposition leader) ในขณะที่พรรคการเมือง ที่เป็นรัฐบาลได้ชื่อว่าเป็น “รัฐบาลของพระมหากษัตริย์” (The monarch’s government) เช่นกัน ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการทำหน้าที่ “ฝ่ายค้าน” ของพรรคการเมืองที่มีได้เป็นรัฐบาล เพราะพรรคฝ่ายค้านจะทำหน้าที่เสมือนเป็น “กระจกเงา” ในการบริหารประเทศของรัฐบาลว่า ได้บริหารประเทศเป็นไปตามนโยบายของรัฐบาลที่ได้แถลงไว้กับรัฐสภาหรือไม่ การบริหาร ประเทศมีความเสียหายกับประเทศชาติหรือประชาชนหรือไม่ เพื่อที่รัฐบาลจะต้องบริหารประเทศ ด้วยความระมัดระวังและไม่แตกความสามัคคี อันจะเป็นผลดีต่อประสิทธิภาพในการบริหาร ประเทศของรัฐบาล ประชาชนก็จะได้รับฟังรายงานจากพรรคฝ่ายค้านได้ รวมทั้งการที่ พรรคฝ่ายค้านอาจสามารถสร้างคะแนนนิยมกับประชาชนผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งจนอาจทำให้ พรรคฝ่ายค้านมีโอกาสชนะการเลือกตั้งและเป็นรัฐบาลในการเลือกตั้งทั่วไปคราวหน้าได้

7. บทบาทและหน้าที่ในการสร้างผู้นำทางการเมือง

ผู้นำแต่ละประเภทย่อมมีคุณลักษณะและคุณสมบัติที่ต้องการแตกต่างกัน และในหลายกรณีผู้นำแต่ละประเภทไม่สามารถนำเอาคุณสมบัติของผู้นำที่ต่างประเภทกันมาทดแทนกันได้ อาทิ ผู้นำทางธุรกิจที่มาดำรงทางการเมืองอาจเป็นผู้นำทางการเมืองที่ด้อยคุณภาพก็ได้ ในขณะที่เดียวกัน ผู้นำทางการเมืองก็อาจเป็นผู้นำทางธุรกิจที่ขาดประสิทธิภาพได้เช่นกัน การสร้างผู้นำทางการเมืองจึงเป็นหน้าที่ของพรรคการเมืองโดยตรง ผู้ที่เคยดำรงตำแหน่งผู้นำในต่างประเภทเมื่อสมัครเข้ามาเป็นสมาชิกพรรคการเมืองย่อมได้รับการกล่อมเกลาทางการเมือง (Political socialization) ผ่านกลไกการพัฒนาภาวะผู้นำทางการเมืองได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังจะเห็นได้ว่าผู้นำทางการเมืองในประเทศประชาธิปไตยที่พัฒนาแล้ว เช่น ประเทศในอเมริกาเหนือ ยุโรป ตะวันตก ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ ญี่ปุ่น ฯลฯ ผู้นำทางการเมืองมักมีประสิทธิภาพ ทั้งที่ในอดีตของนักการเมืองเหล่านั้นเคยเป็นนักแสดง นักธุรกิจ นักการศานา นักการทหาร นักวิชาการและอาชีพอื่น ๆ มากี่ตามแต่เขาเหล่านั้นได้รับการหล่อหลอมภาวะผู้นำทางการเมือง (political leadership) ที่มีประสิทธิภาพได้เป็นอย่างดี

ในการปกครองระบอบประชาธิปไตย การสร้างความเข้มแข็งให้กับสาขาพรรคการเมืองเป็นสิ่งที่มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง พรรคการเมืองในสหราชอาณาจักรล้วนมีความเข้มแข็งมาจากสาขาพรรคการเมือง ซึ่งเรียกว่า “เขตเลือกตั้งของพรรคการเมือง” (constituency party) อาทิ พรรคแรงงาน และ พรรคอนุรักษนิยม (ปรีชา หงษ์ไกรเลิศ: 2548.น.17) ในสหรัฐอเมริกาพรรคการเมืองที่สำคัญ อาทิ พรรครีพับลิกัน และพรรคเดโมแครท ต่างก็มีโครงสร้างและการบริหารจัดการของสาขาพรรคการเมืองที่เข้มแข็ง โดยแต่ละพรรคการเมืองจะมีสาขาพรรค ที่เรียกว่า “คณะกรรมการพรรค” (party committee) ตั้งแต่ระดับหน่วยเลือกตั้ง (precinct committee) ระดับวอร์ด (ward committee) ระดับเคาน์ตี (county committee) ระดับเขต (district committee) ระดับมลรัฐ (state committee) และระดับชาติ (national committee) การที่พรรคการเมืองในสหรัฐอเมริกามีความเข้มแข็งในระดับสาขาพรรคการเมือง จึงทำให้มีนักวิชาการลงความเห็นว่าสหรัฐอเมริกาไม่มีพรรคการเมืองในระดับชาติ หากแต่มีพรรคการเมืองในระดับท้องถิ่นความเข้มแข็งของพรรคการเมืองในสหรัฐล้วนเป็นผลพวงที่มาจากความเข้มแข็งของสาขาพรรคการเมืองทั้งสิ้น

ความเข้มแข็งของสาขาพรรคการเมือง ย่อมทำให้พรรคการเมืองมีความเข้มแข็งในระดับชาติได้เป็นอย่างดี ทั้งนี้เพราะสาขาพรรคการเมืองมีบทบาทและหน้าที่ที่สำคัญดังต่อไปนี้

- (1) บทบาทและหน้าที่ในการสร้างผู้นำทางการเมืองในระดับท้องถิ่น
- (2) บทบาทและหน้าที่ในการสร้างรากฐานให้พรรคการเมืองในระดับชาติมีความเข้มแข็ง

(3) บทบาทและหน้าที่ในการเป็นแหล่งรวบรวมข้อมูลข่าวสารในชุมชนท้องถิ่นให้กับพรรคการเมืองในระดับชาติ

(4) บทบาทและหน้าที่ในการตอบสนองความต้องการของประชาชนในระดับรากหญ้าที่มีความสนใจนโยบายและวิธีดำเนินงานของพรรคการเมืองในระดับชาติ

(5) บทบาทและหน้าที่ในการสนับสนุนและส่งเสริมการเลือกตั้งของพรรคการเมืองในการเลือกตั้งทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่น

(6) บทบาทและหน้าที่ในการคัดสรรผู้มีความรู้ความสามารถและความเหมาะสมมาเป็นผู้สมัครรับเลือกตั้งในนามของพรรคในเขตเลือกตั้ง

(7) บทบาทและหน้าที่ในการเป็นศูนย์กลางของสมาชิกพรรคการเมือง กลุ่มผลประโยชน์ และประชาชนในท้องถิ่น

(8) บทบาทและหน้าที่ในการเป็นสื่อประสานระหว่างพรรคการเมืองกับสมาชิกพรรคการเมือง กลุ่มผลประโยชน์ และประชาชนในท้องถิ่น

(9) บทบาทและหน้าที่ในการระดมทุนทางการเงินเพื่อสนับสนุนพรรคการเมืองให้มีความเข้มแข็ง เพราะสาขาพรรคการเมืองมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับประชาชนและกลุ่มผลประโยชน์ต่าง ๆ ในท้องถิ่น

(10) บทบาทและหน้าที่ในการประชาสัมพันธ์นโยบายของพรรคให้สมาชิกพรรคการเมือง ประชาชน และกลุ่มผลประโยชน์ต่าง ๆ ในท้องถิ่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การสร้างความเข้มแข็งให้กับพรรคการเมือง

ในการสร้างพรรคการเมืองให้เป็นสถาบันทางการเมืองของประชาชน (Political party as a political institution) นั้น โจเซฟ ลาพาลอมบารา และไมรอน ไวนเนอร์ ได้วางหลักเกณฑ์ของความเข้มแข็งของพรรคการเมืองไว้ 4 ประการดังต่อไปนี้(ปริษา หงส์ไกรเลิศและคณะ.2548”น.25) อ้างถึง(Joseph LaPalombara and Myron Weiner: 1966)

1. พรรคการเมืองต้องมีความยั่งยืน โดยความยั่งยืนของพรรคการเมืองจะต้องไม่ขึ้นอยู่กับชีวิตหรืออำนาจของผู้นำในพรรคการเมือง

2. พรรคการเมืองต้องมีสาขาพรรคการเมืองที่กระจายไปสู่ชนบท โดยมีขอบข่ายการติดต่อสื่อสารระหว่างสำนักงานใหญ่และสาขาพรรคการเมือง

3. บรรดากลุ่มผู้นำในพรรคการเมืองมีความตั้งใจอย่างแท้จริงที่จะรวมอำนาจการตัดสินใจนโยบายต่างๆ มาให้พรรคการเมืองของตนแต่ผู้เดียว หรือมิฉะนั้นก็เข้าร่วมกับพรรคการเมืองอื่นไม่เพียงแต่จะใช้สิทธิพลเข้าแทรกแซงนโยบายเท่านั้น

4. พรรคการเมืองต้องมีความพยายามที่จะหาคะแนนนิยมเมื่อมีการเลือกตั้ง และแสวงหาการสนับสนุนจากประชาชนทั่วไปเมื่อไม่มีการเลือกตั้ง

จะเห็นได้ว่าพรรคการเมืองในฐานะเป็นสถาบันทางการเมืองของประชาชน (political party as a mass party) จะต้องมีกิจกรรมทางการเมืองตามบทบาทและหน้าที่ของพรรคการเมืองในระบอบประชาธิปไตยอยู่ตลอดเวลา ทั้งในเวลาที่มีการเลือกตั้งและไม่มีการเลือกตั้ง การสร้างพรรคการเมืองเพื่อนำไปสู่ความเป็นสถาบัน (institutionization) นั้น จะต้องทำให้พรรคการเมืองเป็นสถาบันของประชาชนอย่างแท้จริง มิใช่เป็นแต่เพียงในนาม แต่ในทางปฏิบัติกลับกลายเป็นพรรคการเมืองของกลุ่มนายทุนผู้มีอิทธิพลซึ่งต้องการที่จะเข้ามาแสวงหาผลประโยชน์ให้กับกลุ่มพวกพ้องของตนโดยใช้ชื่อประชาชนมากกว่าอ้างเพื่อความชอบธรรมในระบอบประชาธิปไตยเท่านั้น (ปรีชา หงษ์ไกรเลิศ: 2543: น.27)

ดังนั้น การสร้างความเข้มแข็งให้กับพรรคการเมืองเพื่อให้เป็นสถาบันทางการเมืองของประชาชนจะต้องคำนึงถึงหลักเกณฑ์ดังต่อไปนี้

1. โครงสร้างของพรรคการเมืองจะต้องมีความเข้มแข็งทั้งระดับชาติและระดับท้องถิ่น กล่าวคือ

1.1 คณะกรรมการของพรรคระดับชาติ (national committee) หรือคณะกรรมการกลางของพรรค (central committee) จะต้องประกอบด้วยตัวแทนของสาขาพรรคในส่วนภูมิภาคทั่วประเทศ ไม่ว่าจะเป็สาขาพรรคที่แบ่งตามลักษณะของการรวมผลประโยชน์ (interest aggregation) เช่น สหภาพแรงงาน สมาคมเกษตรกรรม สมาคมอุตสาหกรรม สหกรณ์ ชมรม ฯลฯ หรือแบ่งตามเขตการเลือกตั้ง (constituency) เช่น คณะกรรมการของพรรคการเมืองในระดับต่าง ๆ นับตั้งแต่เขตการเลือกตั้งขึ้นมาถึงระดับชาติในสหรัฐอเมริกา เป็นต้น

1.2 การจัดตั้งสาขาพรรคการเมืองขึ้นตามเขตการเลือกตั้งทั่วประเทศ เพื่อสร้างความเข้มแข็งและเป็นรากฐานให้กับพรรคการเมือง

2 วินัยของพรรค (party discipline) จะต้องมี ความเข้มแข็งและเอาจริง อดจ้ง พรรคการเมืองจะต้องมีระเบียบข้อบังคับ และมีการลงโทษทางวินัยแก่สมาชิกของพรรคที่กระทำการฝ่าฝืนมติของพรรคอย่างเฉียบขาด การรักษาวินัยของพรรคเป็นมาตรการสำคัญในการสร้างพรรคการเมืองให้เข้มแข็ง

3 การจัดโครงสร้างการบริหารสาขาพรรคการเมืองให้เข้มแข็ง พรรคการเมืองจะต้องมีตำแหน่งของเจ้าหน้าที่สำหรับการบริหารสาขาพรรคการเมืองให้เข้มแข็ง พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ ว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 กำหนดให้มีตำแหน่งในสาขาพรรคการเมืองดังต่อไปนี้

- 1) ประธานสาขาพรรคการเมือง
- 2) รองประธานสาขาพรรคการเมือง

- 3) เลขานุการสาขาพรรคการเมือง
- 4) รองเลขานุการสาขาพรรคการเมือง
- 5) เหน้ญญิกสาขาพรรคการเมือง
- 6) โฆษกสาขาพรรคการเมือง
- 7) กรรมการอื่นของสาขาพรรคการเมือง

การกำหนดให้สาขาพรรคการเมืองมีตำแหน่งเจ้าหน้าที่เพื่อทำกิจกรรมทางการเมืองของพรรคในระดับท้องถิ่นก็เพื่อสนองตอบบทบาทและหน้าที่ของพรรคการเมืองในการสร้างผู้นำทางการเมืองซึ่งต้องเริ่มจากระดับท้องถิ่นขึ้นมา นอกเหนือจากการสร้างความเข้มแข็งของพรรคการเมืองโดยสร้างจากสาขาพรรคการเมืองซึ่งเป็นระดับรากหญ้า ดังนั้นสาขาพรรคการเมืองควรมีการจัดแบ่งโครงสร้างการบริหารงานให้ครอบคลุมงานดังต่อไปนี้

- 1) ฝ่ายการทะเบียนสมาชิกพรรค
- 2) ฝ่ายสมาชิกสัมพันธ์และการประชาสัมพันธ์
- 3) ฝ่ายสำรวจประชามติ
- 4) ฝ่ายระดมทุนเข้าพรรคการเมือง
- 5) ฝ่ายรณรงค์การเลือกตั้ง
- 6) ฝ่ายวิชาการ แผนงาน และโครงการ
- 7) ฝ่ายรับเรื่องราวและร้องทุกข์
- 8) ฝ่ายการเงิน
- 9) ฝ่ายประสานงานกับสำนักงานใหญ่และหน่วยงานต่าง ๆ

4. รัฐจะต้องจัดระเบียบทางการเงินให้กับพรรคการเมืองโดยการจัดตั้งกองทุนเพื่อพัฒนาพรรคการเมืองให้มีความเข้มแข็งและเป็นสถาบันทางการเมืองของปวงชนอย่างแท้จริงมิใช่เป็นพรรคการเมืองที่กลุ่มอิทธิพลทางการเงินมาครอบงำในการกำหนดนโยบายและการบริหารจัดการพรรคการเมืองหรือสาขาพรรคการเมือง ซึ่งย่อมจะเป็นอันตรายสำหรับการปกครองระบอบประชาธิปไตย การกำหนดเกณฑ์การสนับสนุนพรรคการเมืองจากกองทุนเพื่อพัฒนาพรรคการเมืองซึ่งเป็นเงินที่มาจากเงินภาษีอากรของประชาชนจะต้องครอบคลุมถึงเกณฑ์มาตรฐานที่จะพัฒนาให้พรรคการเมืองทั้งพรรคขนาดใหญ่ พรรคขนาดกลาง และพรรคขนาดเล็กได้รับโอกาสรับการสนับสนุนทางการเงินจากกองทุนอย่างเป็นธรรม กล่าวคือ พรรคการเมืองขนาดใหญ่สามารถทำหน้าที่ทางการเมืองของตนโดยไม่ถูกรอบงำจากกลุ่มทุนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งโดยเฉพาะส่วนพรรคการเมืองขนาดกลางและขนาดเล็กก็มีโอกาสสร้างความเข้มแข็งจนสามารถเป็นพรรคขนาดใหญ่ หรือ

มีโอกาสเป็นรัฐบาลได้ ดังที่เกิดขึ้นในประเทศเยอรมนี เช่นพรรคกรีน (The Green Party) ซึ่งเป็นพรรคการเมืองขนาดเล็กในปี ค.ศ. 1990 แต่สามารถเป็นพรรคร่วมรัฐบาลผสมในรัฐบาลของ นายเกอร์ฮาร์ด ชโรเดอร์ (Gerhard Schröder) แห่งพรรคสังคมนิยมประชาธิปไตยได้ในที่สุด

ระบบพรรคการเมือง (Political Party System)

พรรคการเมืองที่เป็นรัฐบาลจะต้องดำเนินการร่างกฎหมายเพื่อผ่านการเห็นชอบของสภา และประกาศเป็นกฎหมายที่ใช้บังคับในการปกครองและบริหารประเทศ ดังนั้น นักการตลาดระหว่างประเทศจึงจำเป็นต้องรู้จักและมีข้อมูลต่าง ๆ เกี่ยวกับพรรคการเมืองของประเทศเจ้าบ้าน แต่ละประเทศเป็นอย่างดี เพื่อที่จะสามารถพิจารณาได้ว่าบทบาทและนโยบายในเรื่องเศรษฐกิจ และการค้าระหว่างประเทศของแต่ละประเทศเป็นอย่างไร เมื่อพรรคการเมืองพรรคต่าง ๆ ขึ้นมามีบทบาทในการเป็นพรรครัฐบาลหรือพรรคร่วมรัฐบาล

ระบบพรรคการเมืองที่จัดตั้งเป็นรัฐบาล ของประเทศต่าง ๆ สามารถจำแนกออกได้เป็น 4 ลักษณะ

1. ระบบสองพรรคการเมือง (Two-Party System) คือ ประเทศที่มีพรรคการเมืองใหญ่ ๆ เพียง 2 พรรค ซึ่งมีปรัชญาและนโยบายทางการเมืองและการบริหารประเทศต่างกันอย่างชัดเจน ทำให้เมื่อพรรคใดพรรคหนึ่งชนะการเลือกตั้งได้เป็นพรรครัฐบาลก็จะให้มีการวางนโยบายและการบริหารประเทศเป็นไปในแนวทางของพรรคที่ต่างจากอีกพรรคหนึ่งมาก ดังนั้น ถ้าผลการเลือกตั้งก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพรรคที่จะมาเป็นรัฐบาลก็จะทำให้เห็นนโยบายในการบริหารประเทศและนโยบายในเรื่องการค้าระหว่างประเทศเปลี่ยนแปลงไปมาก ซึ่งย่อมจะก่อให้เกิดผลกระทบกับบริษัทจากต่างประเทศเป็นอย่างมาก เช่น รัฐบาลของประเทศอังกฤษ ดำเนินรัฐบาลของพรรคแรงงาน (Labor Party) จะมีนโยบายเกี่ยวกับการค้าระหว่างประเทศที่ต่างจากรัฐบาลพรรคอนุรักษนิยม (Conservative Party) อย่างมาก โดยที่รัฐบาลของพรรคแรงงาน จะมีนโยบายในการส่งเสริมการค้าเสรีและพยายามลดการควบคุมกิจการจากต่างประเทศมาเป็นเวลายาวนานต่อเนื่องกัน นอกจากประเทศอังกฤษแล้วก็มีประเทศสหรัฐอเมริกาที่มีระบบสองพรรคการเมือง

2. ระบบหลายพรรคการเมือง (Multi Party System) ระบบนี้จะมีพรรคการเมืองหลายพรรคและไม่มีพรรคหนึ่งพรรคใดมีความเข้มแข็งจนสามารถควบคุมรัฐบาลได้ รัฐบาลที่เกิดขึ้นเป็นรัฐบาลร่วมของหลายพรรคการเมือง ดังนั้นจึงต่างจากประเทศที่มีระบบสองพรรคการเมือง คือ ประเทศที่มีระบบหลายพรรคการเมืองมักมีการเปลี่ยนแปลง

พรรคร่วมรัฐบาลอยู่เสมอ ซึ่งการเปลี่ยนแปลงจะมากหรือน้อยก็ขึ้นกับความสามารถในการประสานงานกันได้ดีก็จะปกครองประเทศไปได้นานไม่ต้องมีการเปลี่ยนแปลงพรรคที่จะเข้าร่วมเป็นรัฐบาลบ่อนักการปกครองโดยระบบหลายพรรคการเมือง ได้แก่ การปกครองของประเทศอิตาลี เยอรมนี ฝรั่งเศส เบลเยียม เนเธอร์แลนด์

3. ระบบพรรคการเมืองเดียว (Single-Party System) ประเทศที่เพิ่งเริ่มพัฒนาระบบการปกครองแบบรัฐสภามักจะมีระบบพรรคการเมืองเดียว คือ มีเพียงหนึ่งพรรคการเมืองที่มีเสียงข้างมากและไม่มีพรรคการเมืองอื่นจะผ่านการเลือกตั้งเข้ามามากพอที่จะมีสิทธิมีเสียงในการปกครอง เช่น ในประเทศเม็กซิโกจะมีพรรคการเมืองเดียว คือ พรรค PRI ที่มีอิทธิพลและได้เสียงข้างมากในสภาแต่เมื่อเวลาผ่านไปและการเลือกตั้งผ่านไปหลาย ๆ ครั้ง จะมีพรรคการเมืองที่เริ่มได้รับการยอมรับ เช่น พรรค PAN ในเม็กซิโกได้รับการเลือกตั้งมากขึ้นและเมื่อเวลาผ่านไปอีกก็จะมีพรรคการเมืองอื่นได้รับเลือกตั้งเข้ามามากขึ้นก็จะกลายเป็นการเมืองระบบหลายพรรคในที่สุด แต่ในประเทศที่เพิ่งเริ่มต้นในการพัฒนาประเทศและเศรษฐกิจ การมีพรรคการเมืองเดียวก็ทำให้ประเทศมีความมั่นคงในการปกครอง และความต่อเนื่องในนโยบายของรัฐ ซึ่งเป็นสิ่งที่จำเป็นและสำคัญในการที่จะช่วยให้ประเทศสามารถพัฒนาให้เจริญเติบโตได้อย่างรวดเร็ว

4. ระบบอิทธิพลพรรคการเมืองเดียว (Dominant One Party System) ในระบบนี้จะมีพรรคการเมืองเพียงพรรคเดียวขึ้นมาที่มีอิทธิพลในการปกครองประเทศและจะสกัดกั้นการก่อตั้งและการเจริญเติบโตของพรรคการเมืองอื่นทำให้ไม่สามารถมีระบบพรรคการเมืองสองพรรคหรือหลายพรรคได้ซึ่งในที่สุด การปกครองโดยระบบอิทธิพลพรรคการเมืองเดียวนี้อาจจะเป็นการปกครองแบบเผด็จการ

ระบบพรรคการเมืองระบบต่าง ๆ ดังกล่าว มีผลในการกำหนดนโยบายและการบริหารประเทศ ซึ่งมีอิทธิพลกระทบต่อการดำเนินธุรกิจของกิจการระหว่างประเทศที่จะไปทำธุรกิจในประเทศนั้นๆ ซึ่งนักการตลาดระหว่างประเทศจะต้องมีความรู้ ความเข้าใจ และมีข้อมูลเกี่ยวกับระบบพรรคการเมืองของประเทศเจ้าบ้านเพื่อประกอบการพิจารณาตัดสินใจในการดำเนินกิจการ

กิจกรรมของพรรคการเมืองที่ทำให้เกิดความจำเป็นในการใช้เงิน

เนื่องจากพรรคการเมือง และบรรดาสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้งหลายจำเป็นต้องรักษาฐานะคะแนนเสียงของตนเอาไว้ โดยดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งล้วนแล้วแต่ต้องเสียค่าใช้จ่ายสูง

เพื่อโน้มน้าวผู้มีสิทธิเลือกตั้งให้ลงคะแนนเลือกตั้งพรรคของตน ด้วยเหตุนี้ พรรคการเมืองจึงจำเป็นต้องแสวงหารายได้ให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้เพื่อให้โอกาสที่จะได้รับเลือกตั้งมีมากตามขึ้นไป

1. กิจกรรมในเวลาปกติ

กิจกรรมของพรรคการเมืองไทยพบว่า ในเวลาปกติหรือเวลาที่ไม่มีการเลือกตั้ง พรรคการเมืองไม่ค่อยมีบทบาททำกิจกรรมใด ๆ มากนักนอกเหนือจากการพยายามรักษาฐานเสียงในเขตเลือกตั้งต่าง ๆ อันตกเป็นภาระของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและผู้ประกาศตัวว่าจะสมัครรับเลือกตั้งในคราวต่อไป พรรคการเมืองมีค่าใช้จ่ายไม่มากนัก กล่าวคือ ในระหว่างเวลาปกติไม่ปรากฏว่าพรรคการเมืองพยายามแสวงหาสมาชิกเพิ่มเติมอย่างต่อเนื่องและจริงจัง ไม่ปรากฏว่าพรรคการเมืองพยายามโฆษณาและเผยแพร่นโยบายของตนให้ประชาชนรับทราบและเข้าใจ ไม่ปรากฏว่าพรรคการเมืองได้ทำการศึกษาวิจัยปัญหาและวิธีการแก้ปัญหาของชาติและประชาชนอย่างจริงจัง (วิษณุ วรรณฤณและคณะ: 2540.น.2)

กิจกรรมที่พอจะมีอยู่บ้างของพรรคการเมืองไทย ได้แก่ การจัดประชุมหรือสัมมนา สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเพื่อดำเนินการทางการเมืองในสภาเท่านั้น ค่าใช้จ่ายของพรรคการเมืองส่วนใหญ่จึงเป็นค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการจัดการพรรค เช่น ค่าจ้าง ค่าล่วงเวลาของเจ้าหน้าที่ ค่าเช่าสถานที่ ค่าน้ำ ค่าไฟ ค่าหนังสือพิมพ์ ค่ารักษาพยาบาล ฯลฯ ซึ่งรวมแล้วเป็นจำนวนที่ไม่มากนัก (เกษม อุทยานิน: 2516.น.75)

ในส่วนของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่มีหน้าที่ต้องช่วยประชาชนในเขตเลือกตั้งที่ตนเป็นผู้แทนราษฎรแก้ไขความเดือดร้อน ตลอดจนตอบสนองความต้องการของประชาชนในเขตเลือกตั้งของตนอยู่ตลอดเวลา ทำให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต้องเสียค่าใช้จ่ายในลักษณะของการออกเงินช่วยเหลือในงานต่าง ๆ ที่จัดขึ้นในเขตเลือกตั้งของตน เช่น งานศพ งานมงคลสมรส งานทอดกฐิน ฯลฯ อีกทั้งยังมีเงินบริจาคสำหรับการทำกิจกรรมสาธารณกุศล เช่น สร้างศาลาพักผ่อน โดยสาร ขุดเจาะบ่อน้ำบาดาล สร้างโบสถ์วิหาร ปรับปรุงถนนหนทาง เป็นต้น ดังนั้นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจึงมักจะต้องเป็นผู้มีฐานะดี หรือมิฉะนั้นก็จะต้องมีผู้มีฐานะดีคอยให้การสนับสนุนอยู่ ทั้งนี้เพราะลำพังเงินประจำตำแหน่งและเงินเพิ่มซึ่งรวมกันแล้วเป็นเงินประมาณ 60,000 บาท ย่อมไม่เพียงพอ (คณะกรรมการติดตามและสอดส่องดูแลการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร: 2535.น.69)

2. กิจกรรมในเวลาที่มีการเลือกตั้ง

ในระบบการเลือกตั้งที่เป็นอยู่ในประเทศไทยในปัจจุบัน เงินเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดในการรณรงค์หาเสียง และการกำหนดตัวผู้สมัครรับเลือกตั้ง พรรคการเมืองหลาย ๆ พรรคจึงมักจะคำนึงถึงฐานะทางการเงินยิ่งกว่าคุณสมบัติส่วนตัวของผู้สมัคร นอกจากราคาค่าสื่อและวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้สำหรับการโฆษณาแนวนโยบายของพรรคการเมือง และสรรพคุณของผู้สมัครรับเลือกตั้ง จะมียุทธศาสตร์ตามอัตราการเพิ่มของค่าครองชีพแล้ว สาเหตุที่ทำให้พรรคการเมืองและผู้สมัครรับเลือกตั้งต้องใช้จ่ายเงินจำนวนมากระหว่างเวลาที่มีการเลือกตั้ง คือ

2.1 ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับค่าธรรมเนียมในการสมัครรับเลือกตั้ง

มาตรา 31 มาตรา 32 มาตรา 35 มาตรา 36 และมาตรา 38 แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. 2541 ซึ่งให้อำนาจคณะกรรมการการเลือกตั้งในการกำหนดรายละเอียดเกี่ยวกับวิธีการสมัครรับเลือกตั้ง คณะกรรมการการเลือกตั้งจึงได้ออกประกาศคณะกรรมการการเลือกตั้ง เรื่องการสมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร กำหนดให้ผู้สมัครในการสมัครรับเลือกตั้งทั้งแบบบัญชีรายชื่อและแบบแบ่งเขตเลือกตั้งแต่ละคนต้องเสียค่าธรรมเนียมการสมัครคนละ 10,000 บาท พร้อมด้วยรูปถ่ายจำนวน 1,000 ใบ ซึ่งเป็นจำนวนเงินรวมทั้งสิ้นประมาณ 15,000 บาท ผู้สมัครรับเลือกตั้งต้องรับภาระค่าใช้จ่ายส่วนนี้ หรือหากจะคิดว่าค่าใช้จ่ายส่วนนี้อยู่ในความรับผิดชอบของพรรคการเมือง พรรคการเมืองแต่ละพรรคก็จะต้องมีเงินสำหรับเป็นค่าใช้จ่ายในส่วนนี้เป็นจำนวนมหาศาล

2.2 ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการหาเสียงเลือกตั้ง

ค่าใช้จ่ายในส่วนนี้เป็นค่าใช้จ่ายในการหาเสียงเลือกตั้ง กล่าวคือ ในระหว่างการหาเสียงเลือกตั้ง ผู้สมัครและพรรคการเมืองต้องเสียค่าใช้จ่ายเพื่อการโฆษณากระจายเสียงวิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ และสื่อมวลชนอื่น ซึ่งนับว่าเป็นเงินจำนวนไม่น้อย โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้สมัครรับเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งต่างจังหวัดซึ่งขนาดของเขตเลือกตั้งกว้างขวาง และโดยสภาพความเป็นอยู่ของคนชนบทซึ่งไม่ค่อยได้รับทราบข่าวคราวต่าง ๆ อย่างเป็นกิจจะลักษณะมากนัก ทำให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งและหัวหน้าคณะจำเป็นต้องเป็นฝ่ายเดินทางเข้าหาเพื่อชักชวนให้ไปออกเสียงลงคะแนนให้ค่าใช้จ่ายของผู้สมัครรับเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งที่เป็นชนบทจึงน่าจะสูงกว่าค่าใช้จ่ายของผู้สมัครรับเลือกตั้งในเขตเมือง

2.3 ค่าใช้จ่ายในการซื้อคะแนนเสียงเลือกตั้ง

เป็นที่ทราบกันดีว่าในการที่จะได้รับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร นั้น นอกจากผู้สมัครรับเลือกตั้งจะต้องใช้เงินเป็นค่าใช้จ่ายสำหรับการทำกิจกรรมหาเสียงเลือกตั้ง

ที่กฎหมายอนุญาตให้ทำได้แล้ว ผู้สมัครรับเลือกตั้งยังจำเป็นต้องใช้เงินสำหรับทำกิจกรรมหาเสียงเลือกตั้งที่อาจเรียกได้ว่าเป็น “พฤติกรรมเบี่ยงเบน” อีกด้วย นับว่าเป็นวิธีการซื้อเสียงของพรรคการเมือง ซึ่งวิธีการในการซื้อเสียงในหมู่ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง อาจรวบรวมได้ดังนี้

1. การซื้ออาหารหรือเครื่องอุปโภคที่จำเป็นมาแจกแก่ประชาชน
2. การออกเงินค่าน้ำประปาและค่าไฟฟ้าของเดือนที่จะมีการออกเสียงเลือกตั้งให้กับประชาชนที่จะออกเสียงเลือกตั้งให้กับผู้สมัครรับเลือกตั้ง และเมื่อได้รับเลือกตั้งแล้วก็จะออกให้สำหรับเดือนต่อไปอีกด้วย
3. การซื้อขายคะแนนเสียงเลือกตั้งด้วยเงินสด
4. การซื้อขายเสียงเลือกตั้ง โดยการจัดหาพาหนะรับส่งผู้ที่จะไปออกเสียงลงคะแนนให้แก่ผู้สมัครรับเลือกตั้ง
5. การจัดเลี้ยงอาหารและเครื่องดื่มอย่างเต็มที่สำหรับประชาชนที่จะไปออกเสียงเลือกตั้งให้กับผู้สมัครรับเลือกตั้ง
6. ผู้สมัครรับเลือกตั้งบางคนออกเงินให้ชาวบ้านกู้ในฤดูแล้ง และเมื่อถึงฤดูการเลือกตั้งก็จะไม่คิดดอกเบี้ยในเงินกู้ยืมนั้น โดยมีข้อตกลงว่าจะต้องไปลงคะแนนเสียงให้แก่ผู้สมัครรับเลือกตั้งซึ่งเป็นผู้ให้กู้เงิน

นอกจากนี้ ยังมีการใช้วิธีการซื้อกรรมการตรวจนับคะแนนเสียงให้แก่ผู้สมัครรับเลือกตั้งให้เป็นพรรคพวกของตนอีกด้วย ทั้งนี้เพื่อให้การนับคะแนนหรือการลงคะแนนเป็นไปในทางที่เอื้อประโยชน์ต่อตนเอง (ไพฑูริย์ บุญวัฒน์: 2538.น.32-33)

จากค่าใช้จ่ายมหาศาลที่เกี่ยวกับการเลือกตั้ง และค่าใช้จ่ายสำหรับพฤติกรรมเบี่ยงเบนในการหาเสียงเลือกตั้งที่ได้กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่านักการเมืองในปัจจุบันมีค่าใช้จ่ายสูงมาก ในขณะที่ค่าตอบแทนที่ได้จากตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต่ำกว่ากันมากนักการเมืองจึงไม่อาจอยู่ในตำแหน่งได้โดยไม่ต้องพึ่งพาเงินทุนส่วนตัวของตนหรือเงินจากผู้อุปถัมภ์ ทั้งภายในและภายนอกพรรคการเมือง อันเป็นเหตุนำไปสู่การทุจริตและประพฤติมิชอบในวงการเมือง

แนวคิดในการให้เงินสนับสนุนพรรคการเมือง

การให้เงินสนับสนุนพรรคการเมืองมีที่มาจากแนวความคิดที่ว่า ในระบอบประชาธิปไตย พรรคการเมืองมีความสำคัญในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ทางการเมือง แต่ในการดำเนินกิจกรรม

ต่าง ๆ นั้นก็ย่อมมีความจำเป็นที่ต้องใช้เงิน หากพรรคการเมืองมีแหล่งที่มาของเงินอย่างเหมาะสม ก็ย่อมจะเป็นหลักประกันว่าพรรคการเมืองจะไม่ตกอยู่ภายใต้การครอบงำของคนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งในบางประเทศจึงมีกฎหมายที่ให้รัฐให้เงินสนับสนุนเพื่อให้พรรคการเมืองใช้ในการเลือกตั้ง หรืออาจขยายรวมถึงเงินที่ใช้ในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของพรรคด้วย (อุคม รัฐอมฤต: 2546.น. 14-16)

นอกจากนั้น พรรคการเมืองยังเป็นศูนย์รวมความหลากหลายของผลประโยชน์ของคนในชาติ ดังนั้น การส่งเสริมและสนับสนุนพรรคการเมืองจึงเป็นการจัดระบบของความหลากหลายดังกล่าวให้อยู่ในกรอบของกฎระเบียบ ให้การต่อสู้แข่งขันของกลุ่มต่าง ๆ เป็นไปตามขั้นตอนและวิธีการที่เหมาะสมตามระเบียบ

ในประเทศที่เน้นยึดระบบเสรีนิยมอย่างเต็มที่ เช่น ในกรณีของกลุ่มประเทศแองโกลแซกซอน อาทิ อังกฤษ สหรัฐอเมริกา และกลุ่มประเทศสแกนดิเนเวีย ปัจเจกบุคคลถือเป็นองค์ประกอบสำคัญของระบบการเมือง ในแนวความคิดดังกล่าว หน้าที่ของรัฐคือเปิดให้กลไกทางการเมืองมีอิสระเสรี รัฐจะไม่เข้าไปก้าวก่าย แต่จะเป็นหลักประกันในด้านการเคารพสิทธิเสรีภาพของปัจเจกบุคคล การรวมกันของปัจเจกบุคคลในลักษณะที่เป็นกลุ่มผลประโยชน์หรือพรรคการเมือง จึงเป็นกระบวนการตามธรรมชาติอันเป็นแรงผลักดันจากความต้องการของปัจเจกบุคคล การที่รัฐไม่เข้าไปก้าวก่ายหรือสนับสนุนการรวมตัวกันในลักษณะดังกล่าว การให้เงินสนับสนุนพรรคการเมืองจึงเน้นในเรื่องของเอกชน (Private Financing) อย่างไรก็ตาม พัฒนาการทางการเมืองในระยะหลังเกิดการแข่งขันและแรงผลักดันในทางการเมืองที่ทวีความเข้มข้นมากขึ้น ส่งผลให้ค่าใช้จ่ายในกิจกรรมทางการเมืองขยายตัวอย่างรวดเร็ว การพึ่งพาแต่ลำพังเพียงเงินสนับสนุนจากเอกชนย่อมไม่เพียงพอ รัฐจึงเห็นความจำเป็นในการที่จะเข้าไปช่วยเหลือด้านการเงินเพื่อแบ่งเบาภาระ แต่ก็เป็นการให้เงินแก่ตัวบุคคลผู้สมัครรับเลือกตั้ง มิใช่ให้กับพรรคการเมือง

ส่วนประเทศที่เน้นถึงความสำคัญขององค์กร หรือการรวมกลุ่มที่เราอาจจะเรียกว่า “พหุนิยม” (Pluralism) เช่น ในกรณีของประเทศเยอรมนีและประเทศสเปน ซึ่งต่างก็เน้นถึงความสำคัญของการรวมกลุ่มไม่ว่าจะเป็นลักษณะของกลุ่มผลประโยชน์หรือพรรคการเมือง โดยถือเป็นแกนหลักหรือองค์ประกอบที่สำคัญของระบบการเมือง บทบาทของรัฐจึงเป็นไปในทางส่งเสริมการรวมกลุ่มและการให้การสนับสนุนต่อกลุ่มหรือพรรคการเมืองมากกว่าการเน้นความสำคัญของปัจเจกบุคคล การสนับสนุนพรรคการเมืองจึงถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของหน้าที่ของรัฐ โดยเปิดโอกาสให้พรรคการเมืองพึ่งพาการสนับสนุนจากเอกชนด้วย ทั้งนี้เพราะรัฐตระหนักดีว่ารัฐไม่สามารถแบกรับภาระในส่วนนี้ได้ทั้งหมด

อย่างไรก็ตาม ก็มีแนวความคิดคัดค้านการให้เงินสนับสนุนพรรคการเมืองเช่นกัน โดยแนวความคิดนี้ให้เหตุผลว่า ประชาชนโดยทั่วไปไม่อาจยอมรับการที่รัฐบาลนำเอาเงินภาษีอากรของประชาชนไปสนับสนุนพรรคการเมือง ซึ่งไม่มีความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดกับวิถีชีวิตของประชาชน อีกทั้งยังจะทำให้แรงจูงใจในการจัดตั้งพรรคการเมืองมีมากขึ้น ทำให้จำนวนพรรคการเมืองมีมากขึ้น ซึ่งย่อมส่งผลกระทบต่อการแข่งขันส่วนตำแหน่งในรัฐบาลรวมถึงผลประโยชน์ต่าง ๆ ของพรรคร่วมรัฐบาล และที่สำคัญการให้เงินสนับสนุนพรรคการเมืองไม่สามารถแก้ปัญหาการซื้อเสียงได้อย่างแท้จริง

ระบบการให้เงินสนับสนุนพรรคการเมือง

ระบบการให้เงินสนับสนุนพรรคการเมืองโดยทั่วไปนั้น อาจจำแนกออกได้เป็น 2 ระบบ คือ ระบบการให้เงินสนับสนุนจากเอกชน (Private Financing) และระบบการให้เงินสนับสนุนจากรัฐ (Public Financing)

ระบบการให้เงินสนับสนุนจากเอกชน (Private Financing) หมายถึง การได้มาซึ่งรายรับของพรรคการเมืองจากผู้สนับสนุนทางการเมือง ซึ่งอาจจะเป็นบุคคลธรรมดาหรือองค์กรทางธุรกิจหรือองค์กรอื่น ๆ เช่น จากองค์กรทางศาสนาหรือสหกรณ์ประเภทต่าง ๆ ตลอดจนสหพันธ์แรงงาน การอุดหนุนดังกล่าวยังครอบคลุมถึงเงินสนับสนุนที่ได้มาจากสมาชิกของพรรค ตลอดจนรายได้ที่ได้มาจากการลงทุนประเภทต่าง ๆ ของพรรคการเมืองโดยผ่านเครือข่ายที่มีลักษณะกึ่งธุรกิจ ในหลายประเทศเงินอุดหนุนจากภาคเอกชนยังอาจจะมีแหล่งที่มาจากการสนับสนุนขององค์กรเอกชนและองค์กรที่มีใช้รัฐ (NGO) อีกด้วย

ระบบการให้เงินสนับสนุนจากรัฐ (Public Financing) หมายถึง การให้ความช่วยเหลือของรัฐในด้านการเงินแก่พรรคการเมืองทั้งที่เป็นลักษณะทางตรงและทางอ้อม

การให้เงินสนับสนุนในลักษณะทางตรงนั้น หมายถึง การที่รัฐได้กันส่วนหนึ่งของงบประมาณทั้งจากส่วนกลางและระดับมลรัฐ เพื่ออุดหนุนกิจกรรมของพรรคการเมือง ทั้งในช่วงรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งและกิจกรรมทั่วไปของพรรคการเมือง นอกจากนั้นยังรวมถึงการให้เงินสนับสนุนแก่สมาชิกพรรคเพื่อใช้จ่ายในกิจกรรมระหว่างหาเสียงและกิจกรรมอื่น ๆ ในฐานะที่เป็นสมาชิกรัฐสภาด้วย

ส่วนการให้เงินสนับสนุนพรรคการเมืองในลักษณะทางอ้อมนั้น หมายถึง การลดหย่อนภาษีสำหรับผู้ที่ทำให้การสนับสนุนพรรค ซึ่งส่งผลถึงการลดรายได้จากภาษีของรัฐที่จะนำมาใช้ในการบริหารประเทศ เทียบได้กับการสนับสนุนพรรคการเมืองจากรัฐในทางอ้อม นอกจากนี้

ยังหมายถึงการที่รัฐอนุญาตให้มีการใช้สื่อในด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะโทรทัศน์หรือวิทยุโดยไม่คิดค่าใช้จ่ายใด ๆ อีกด้วย

โดยทั่วไปจากกล่าวได้ว่า พรรคการเมืองสามารถรับเงินอุดหนุนจากเอกชนได้แต่ต้องเปิดเผยถึงแหล่งที่มาของเงินและผู้บริจาคและจำนวนเงินด้วยเพื่อตอบสนองต่อหลักการแห่งความโปร่งใสและเพื่อเป็นประโยชน์ในการใช้ดุลพินิจของประชาชนในการเลือกพรรคการเมือง ทั้งนี้เพราะความโปร่งใสที่สะท้อนถึงแหล่งที่มาของเงินสนับสนุนย่อมแสดงถึงทิศทางและแนวนโยบายของพรรคการเมืองได้ดียิ่งไปกว่าอุดมการณ์ที่พรรคการเมืองนั้น ๆ มักจะอ้างถึงเสียอีก

ส่วนการให้เงินสนับสนุนพรรคการเมืองจากรัฐนั้น มีวัตถุประสงค์สำคัญเพื่อปลดปล่อยพันธนาการของพรรคการเมืองจากนายทุนหรือองค์กรที่ให้การสนับสนุน กล่าวคือ เป็นการเน้นเรื่องความเป็นอิสระของพรรคการเมือง(Principle of Independence) ลดปัญหาคอร์รัปชันอันเป็นผลมาจากสายสัมพันธ์ของพรรคการเมืองกับกลุ่มผลประโยชน์ที่อยู่เบื้องหลังและยังเป็นการให้โอกาสอันเท่าเทียมกัน (Principle of Equal Opportunity) กับพรรคการเมืองและสมาชิกของพรรคต่าง ๆ